

schappelijk; ze bracht op een respectabele manier de kennis over magnetisme en elektriciteit in verband met het werkingsmechanisme van de zenuwen en met de behandeling van zenuwaandoeningen. Voor de Franse wetenschap was de vraag of de arts door gebruikmaking van zijn eigen 'magnetische kracht' storingen in het zenuwstelsel van de patiënt kon verhelpen, een empirische kwestie: proeven moesten uitwijzen wat de theorie waard was. Resultaat was dat sceptis al gauw de overhand kreeg. In Duitsland daarentegen sloot het somnambulisme van Puységur goed aan bij de ideeën over de eenheid van materie en geest die de basis vormden van de romantische *Naturphilosophie*. In Nederland signaleert Vijselaar een empirische stroming in Groningen, en een meer aan de *Naturphilosophie* gelieerde Amsterdamse richting. Het beeld van nuchterheid en praktische zin dat wij van de toenmalige Nederlandse wetenschap en cultuur hebben, concludeert hij, wordt door dit laatste gegeven enigszins gerelativeerd. In de loop van de negentiende eeuw won in de wetenschap overal het positivisme terrein, met als resultaat dat het magnetisme in de marge werd gedrukt. Een van de laatste ervaringen ervan in Nederland was het magnetische postorderbedrijf van de Rotterdamse magnetiseur Meijer: wie een gedragen nachtmuts opstuurde, kreeg een diagnose en therapie thuisgestuurd. Vijselaar beheerst zijn stof en schrijft kristalhelder; zijn rijke studie is een voorbeeld voor wie medisch-historische aspiraties heeft.

Bert Theunissen

Jeugdgezondheidszorg

Schuil PB, Bolscher DJA, Brouwers-de Jong EA, Brugmans M-LDJ, Bruins SDA, Van Lokven EM, et al. *Nederlands Leerboek Jeugdgezondheidszorg, deel A en B*. Assen: Van Gorcum, 2000. Vierde druk. Deel A: 166 pagina's, NLG 37,50, ISBN 90-232-3573-8. Deel B: 474 pagina's, NLG 77,50, ISBN 90-232-3574-6.

Dit jaar verscheen de vierde druk van het *Nederlands Leerboek Jeugdgezondheidszorg*.

Sinds de derde druk is het takenpakket van de jeugdgezondheidszorg opnieuw geformuleerd en beschreven door een departementale werkgroep. De nieuwe druk is volledig geactualiseerd; hoofdstukken zijn opnieuw ingedeeld en waar nodig herschreven. Ook bij deze druk is het Leerboek gesplitst in twee delen: deel A en deel B.

Deel A heeft 'Organisatie' als ondertitel.

In het tweede hoofdstuk wordt het indelingsmodel van het boek beschreven: de gezondheidsdeterminanten van Lalonde. In 1974 publiceerde de toenmalige minister van Volksgezondheid van Canada, Lalonde, het rapport *A new perspective on the health of Canadians*. Hij beschreef vier determinanten die ieder afzonderlijk en gezamenlijk de gezondheid van de mens beïnvloeden en bepalen: 1) het *interne milieu*: de constitutie van de mens als gevolg van de algemene biologische basis van de mens en de specifieke biologische determinanten van het individu; 2) het *externe milieu*: de fysieke en sociale omgeving; 3) de *leefstijl*: de keuzes die mensen maken; 4) het *zorgsysteem*: het geheel waarmee in de behoefte aan

gezondheidszorg wordt voorzien.

In beide delen van het Leerboek wordt de stof steeds in de volgorde van het model van Lalonde behandeld.

In hoofdstuk drie *Uitvoering van de jeugdgezondheidszorg* wordt onder andere het nieuwe basistakenpakket jeugdgezondheidszorg met zijn zeven onderdelen behandeld.

Interessant – ook voor de huisarts – is hoofdstuk vijf over wet- en regelgeving in de jeugdgezondheidszorg.

Deel B heeft 'Inhoud' als ondertitel. Het telt zeven hoofdstukken, waarvan het eerste de algemene begrippen behandelt met onder andere de nieuwe groeidiagrammen. De volgende vijf hoofdstukken hebben de verschillende levensfasen van het kind tot onderwerp. Het laatste hoofdstuk *Kinderen in bijzondere situaties* is belangrijk uitgebreid.

Het boek is duidelijk geschreven als leerboek voor hbo-studenten aan opleidingen in de jeugdgezondheidszorg. Dit blijkt uit de strakke redactie, de samenvattingen, de casussen en de opdrachten. Deze laatste kunnen met name in werkgroepen worden uitgevoerd.

Voor de huisartsen die nog werkzaam zijn in de 0-4-jarigenzorg is dit geactualiseerde leerboek van belang vanwege de vernieuwingen die de laatste vijf jaar hebben plaatsgevonden. Voor de ervaren huisarts/consultatiebureau-arts biedt dit leerboek al snel te weinig informatie. Deze blijft aangewezen op het raadplegen van – op deelonderwerpen toegespitste – specialistische literatuur.

Thei Steenkamer

Proefschriften

Na het overlijden van de partner

Van Baarsen B. *How's life? Adaptation to widowhood in later life and the consequences of partner death on the experienced emotional and social loneliness* [Dissertatie]. Vrije Universiteit Amsterdam, 2001; 239 pagina's. ISBN 90-9014673-3.

Dit proefschrift gaat over een qua opzet uniek onderzoek waarbij verzuurden 2,5 jaar na het overlijden van hun partner zijn gevolgd terwijl van hen ook gegevens van vóór het overlijden van de partner bekend waren. De basis voor dit onderzoek werd in 1992 gelegd in een groot onderzoek naar de leefsituatie van oude-

ren waarbij bijna 4500 personen tussen de 55 en 90 jaar zijn geïnterviewd. Personen met een partner (n=2606) ontvingen vervolgens elk half jaar een checklist waarin werd geïnformeerd naar ingrijpende *life events*. Tweehonderdnegeendertig mensen verloren hun partner en werden benaderd voor het onderzoek van

Van Baarsen. Uiteindelijk deden 99 personen mee. Zij werden 5 keer om de 6-7 maanden thuis geïnterviewd. De grote vraag was: hoe gaan ouderen om met het verlies van hun partner? Een groot aantal variabelen op het gebied van coping en sociale steun werd in het onderzoek meegenomen. De belangrijkste uitkomstmaten waren 'emotionele eenzaamheid' (een ervaren gebrek aan emotionele verbintenissen met andere personen) en 'sociale eenzaamheid' (een ervaren gebrek aan sociale contacten).

Het bleek dat ouderen heel verschillend met het verlies van hun partner omgaan; er was niet duidelijk één patroon. Bij ongeveer één op de drie verweduwd vertoonde de emotionele eenzaamheid een beloop zoals je dat zou verwachten: eerst een toename en vervolgens weer een afname. Eveneens bij één op de drie bleef de emotionele eenzaamheid laag gedurende de hele periode. Bij dertig procent was er een toename van emotionele eenzaamheid gedurende de hele periode die zich niet meer herstelde binnen de follow-upperiode van 2,5 jaar. Bij de meeste mensen ontstond geen sociale eenzaamheid als reactie op het overlijden van de partner. De sterkste voorspelers voor eenzaamheid na het overlijden van de partner waren eenzaamheid vóór het partnerverlies, de fysieke conditie en sociale angst.

Er werden diverse verbanden met coping en sociale steun gevonden, maar deze waren meestal van geringe betekenis en vaak niet goed te interpreteren.

Een probleem bij dit proefschrift is dat het moeilijk is door de bomen van de analyses het bos van de probleemstelling te zien. De grote vraag hoe ouderen met het verlies van hun partner omgaan, wordt niet duidelijk beantwoord. Wat vooral blijft hangen, is dat het allemaal zeer complex en variabel is. De auteur signaleert zelf dat het theoretische kader van het onderzoek tekortschiet om alle verschijnselen rond rouw en verweduwing te verklaren en dat vervolgonderzoek gebaat zou zijn met kwalitatieve onderzoeksmethoden.

Berend Terluin

Ontvangen proefschriften

Somatizing patients in general practice

Reattribution, a promising approach
129 pagina's. ISBN 90-5669-056-6
Promotie: 17 oktober 2001, Vrije Universiteit Amsterdam

Promovendus: A.H. Blankenstein (1954)
Promotoren: prof.dr. M. de Haan, prof.dr. J.A. Knottnerus
Copromotoren: dr. H.E. van der Horst, dr. P.J.M. Portegijs

Second opinion. De keuze is aan u

219 pagina's. ISBN 90-5352-547-5
Promotie: 7 september 2001, Universiteit Twente

Promovendus: H. Coumou (1946)
Promotoren: prof.dr. E.R. Seydel, prof.dr. H. Lamberts

De psychohygiënist. Psychiatrie, cultuurkritiek en de beweging voor geestelijke volksgezondheid in Nederland, 1924-1970

415 pagina's. ISBN 90-5875-025-6
Promotie: 10 oktober 2001, Universiteit van Amsterdam

Promovendus: L. de Goei (1956)
Promotor: onbekend

Protoprofessionalisering. Een empirisch onderzoek naar de validiteit van protoprofessionalisering en naar haar verbanden met gezond(heids)gedrag, ziektegedrag en gezondheidstoestand

309 pagina's. ISBN 90-6464-377-6
Promotie: 19 september 2001, Katholieke Universiteit Nijmegen

Promovendus: J.W. Furer (1948)
Promotoren: prof.dr. J.M.G. Persoon, prof.dr. A.J.A. Felling
Copromotor: dr. B. Tax

Common foot problems. Studies in the community and in general practice

238 pagina's. ISBN 90-393-2821-8
Promotie: 2 oktober 2001, Universiteit Utrecht
Promovendus: K.J. Gorter (1950)

Promotor: prof.dr. R.A. de Melker
Copromotor: dr. M.M. Kuyvenhoven

Non-specific abdominal complaints in general practice. Health status, clinical course and burden of illness

124 pagina's. ISBN 90-9015074-9
Promotie: 26 oktober 2001, Universiteit Maastricht.

Promovendus: H.A.M. van den Heuvel-Janssen (1968)

Promotoren: prof.dr. J.A. Knottnerus, prof.dr. L.M. Bouter
Copromotoren: dr. J.W.M. Muris, prof.dr. B.W. Koes

Determinants of mortality in old age

98 pagina's. ISBN 90-75092-25-3
Promotie: 12 september 2001, Universiteit Leiden

Promovendus: G.J. Izaks (1963)
Promotoren: prof.dr. D.L. Knook, prof. dr. R.G.J. Westendorp

Diabetes: a true trouble. Studies on cardiovascular risk, ethnicity, socioeconomic position and intervention possibilities

139 pagina's. ISBN 90-806503-1-5
Promotie: 2 november 2001, Vrije Universiteit Amsterdam

Promovendus: B.J.C. Middelkoop (1952)
Promotor: prof.dr. G. van der Wal

Palliatieve zorg door de huisarts. Ervaringen van huisartsen, patiënten en naaststaanden

199 pagina's. ISBN 90-9015072-2
Promotie: 10 oktober 2001, Universiteit Leiden
Promovendus: M.E.T.C. van den Muijsenbergh (1956)

Promotoren: prof.dr. M.P. Springer, prof.dr. H.M. Dupuis
Copromotor: dr. H. Kruijff

Predictors and consequences of falls and fractures in the elderly

165 pagina's. ISBN 90-5669-057-4
Promotie: 31 oktober 2001, Vrije Universiteit Amsterdam

Promovendus: S.M.F. Pluijm (1968)
Promotor: prof.dr. L.M. Bouter
Copromotoren: dr. P.T.A.M. Lips, dr. J.H. Smit

Quantitative signal detection in pharmacovigilance

197 pagina's. ISBN 90-393-2796-3
Promotie: 1 oktober 2001, Universiteit Utrecht
Promovendus: E.P. van Puijenbroek (1960)
Promotoren: prof.dr. H.G.M. Leufkens, prof.dr. A.C.G. Egberts